MÓR ÉS KISTÉRSÉGE KÖZÉLETI ÉS INFORMÁCIÓS LAPJA

EXKLUZÍV EZERSZÓ

KÜLÖNSZÁM

MEGJELENIK 10.000 PÉLDÁNYBAN INGYENESEN

2000. ÉVI KÜLÖNSZÁM

Üdvözlet az Olvasónak!

Egy ember életéhez nem mérhető ritka esemény az ezredforduló. Mi akik, a XX. század végén itt élünk a Vértes és Bakony szép fekvésű völgyében, abban a helyzetben vagyunk, hogy évezredekre tekinthetünk vissza, de a jövőt mi is csak legfeljebb néhány évtizedre előretekintve sejthetjük meg. E kiadvány Mór és kistérsége történelmi múltjának rövid áttekintésére, a jelen vázlatszerű bemutatására vállalkozik, közreadva néhány gondolatot a harmadik évezred kezdetének várható folyamatairól is. A kiadvány földrajzi keretét az adja, hogy a hivatalos kistérségi kereteket átlépve 1999. júniusában létrejött a Móri Területfejlesztési Társulás, amelynek jelenleg 14 település tagja. A szervezeti formán túl összekötői a kistérség településeinek lakóit a közös történelmi múlt, a kulturális hagyományok, az emberi kapcsolatok szövevénye és nyilván az a felismerés is, hogy együttműködve a jövő céljai is könnyebben megvalósíthatók. A politikai szándék szerint az ország háromszintű közigazgatási rendszerén belül a jövőben hangsúly a 7 területi és mintegy 150 kistérségi régióra helyeződik át. Hazánk közeljövőben várható csatlakozása az Európai Unióhoz újfajta gondolkodásra serkenti mind a politika, mind a gazdaság és a civil szféra szereplőit, mivel az EU országaiban elsősorban nem az egyedi igények, hanem szervesen összetartozó, céljaikat és cselekvésüket összehangolni tudó szerveződések érdekei érvényesülhetnek. A kiadó és a szerkesztők ehhez a gondolkodáshoz kívánnak e kiadvánnyal hozzájárulni, megköszönve a kistérségi települések polgármestereinek segítségét és a felkért szakértők szíves közreműködését.

A szerkesztők

Az örökség

A Móri árok mentén a Vértes délnyugati és a Bakony keleti peremén kialakult települések a fejlődés során sok változáson mentek keresztül. Az első emberi települések e tájon i.e. hatezer évvel keletkeztek, amikor kialakultak a földművelés és az állattenyésztés korai formái. A jobb élelemellátás miatt a népesség nőtt, a magaslatok és erdővidékek is benépesültek. Ebből a korszakból való az vonaldíszes kerámiáiról ismert lelet, mely Móron került elő. A bronzkor elején a fém még csak ékszerként jelent meg, de később már fegyvereket és szerszámokat készítettek belőle. A hódítások és a zsákmány következtében a társadalomban egy új vezető réteg alakult ki, amely földvárakat épített, s ezekből ellenőrizte a környéket. Ilyen a Csókakőn ismert földvár, melynek keletkezése pontos időponthoz nem köthető.

A Vértes és a Bakony vidékére a vas ismeretét Svájc-Ausztria felől a Hallstadt-kultúra népe hozta el. Településeinek nyomai Fehérvárcsurgó környékén fedezhetők fel. Az első kelta telepesek az i.e. IV. században érkeztek hazánkba. A Vértesben Móron, Vájal pusztán ismerünk kelta falut. Pusztavámon Diana barbár jellegű köszobra, a kelta ősiskosság ritka hagyatéka került elő. A római korban a törzsi területek fokozatosan szükültek, Pannónia népei a Római Birodalom népévé váltak. A városok mellett nagyobb falvak, gazdag villa-gazdaságok épültek. Az első század végére kiépültek az utak is. Az Aquincumból Savariába vezető fő út a mai Csákberény felé halad, ahol Orondpusztán több alkalommal épületeket tártak fel. Az út Sóréden át vezetett tovább, ahol az I. századi császárok pénzeit találták meg. A Móri vízfolyás mellett, a Kőhalomnál nagy kiterjedésű település nyomai látszanak, a savariai utat itt keresztezte a Gorsium-Arrabona útvonal. Magyaralmáson a Silvanus istennek szentelt kis fogadalmi kőoltárra bukkantak. A VI. századtól az avarok lakják a területet. A korai avarság nomád pásztorkodó gazdálkodást folytatott, néhány generáció után azonban már kialakultak az állandó falvak. Az avar korszak nagy temetője Csákberény-Orondpusztán került elő.

A 900-as évek elején a honfoglaló magyarság a környék stratégiailag fontos pontjait szállta meg. Móron került elő X. századi temetők, melyekben nyugati denárokat találtak. Ez arra mutat, hogy a környék fegyveresei is részt vettek a „kalandozó hadjáratokban. Az 1000-ik év karácsonyán megkoronázott István király hozzákezdett a feudális állam - és egyházi szervezetek kiépítéséhez. Vármegyei szervezeteket hozott létre, székhelyén egy várral és a várispánnal. Ezt a vidéket Árpád unokaöccse, Szabolcs birtokolta, majd halála után a Csákok kezén maradt. Az 1242-es tatárjárást a környék falvai átvészelték, a sík vidékekről számosan menekültek ide a vad lovasok elől. A tatárjárás utáni újjáépítést a hadi tapasztalatok alapján várépítés is követte. A Csákok dudari ága felépítette Csókakő várát. Az 1320-as években a Vértes városi királyi birtokba került Károly Róbert politikája következményeként. A későbbiekben a vidék kedvelt vadászterülete lett nagy királyainknak, gyakran időzött itt Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás is.

A másfél évszázados török uralom alatt a térség a magyar és török seregek állandó hadfelvonulási területe volt. Lakossága megtizedelődött, és inkább a békésebb nyugati és északi megyékbe menekült. A csókakői uradalom a XVI-XVII. században a Nádasdy család tulajdonába került. A Wesselényi féle összeesküvés kitudódása után az abban résztvevő Nádasdy fő- és jószágvesztésre ítéltetett, a csókakői uradalom pedig a kincstár tulajdona lett egészen 1691-ig. ekkor Hochburg János udvari tanácsos vette meg. Bár a falvak körül a legkisebb népességű ekkoriban Mór volt, a Hochburg-család mégis a nagy kiterjedésű birtok központjává tette. 1704 januárjában a környék sokat szenvedett népe is nagy lelkesedéssel csatlakozott Rákóczi kuruc seregeihez. Mór földrajzi fekvésénél fogva többször került a harcok középpontjába. 1710-re megszüntek a harci események, de annál nagyobb erővel tombolt a pestisjárvány. A földesurak ebben az időszakban hol megtartották elhanyagolt birtokaikat, hol új tulajdonosoknak adták el. A 18. század kezdetén a térség ritkán lakott, kis népességű. Az uradalmak, falvak, puszták betelepítését elsősorban a hiányzó munkaerő tette szükségessé. A Hochburg uradalom a németek betelepítését már 1698-ban elkezdte. Ebben a nagybirtokosoknak segítségére voltak az 1694-1696 között Móron megtelepült kapucinus szerzetesek. Mária Terézia 1758-ban kiadott menlevele kimondja: „A jövőben Mór község nemcsak a mezőváros névnek örvend, hanem megtarthatja az évi négy szabad vásárt is."

A telepesek beilleszkedése gyorsan ment végbe. Jelentős szerepük volt az ellenreformáció sikeres végrehajtásában, ugyanakkor a gazdasági élet újjászervezésében is, mivel munkaeszközeik, lakóházaik, gazdasági épületeik tőkeletesebbek voltak a magyar jobbágyokénál. Erre az időre esik a helyi szőlőkultúra felvirágzása. Az 1810-es földrengéssorozat szinte valamennyi településen komoly károkat okozott, az 1830-as években pedig a kolerajárvány tizedelte a lakosságot. Az 1848-as pesti forradalmi események hírére Mór földesurai jobbágyaikat a feudális terhek alól felmentették, a környék falvainak jobbágyai pedig megtagadták a feudális szolgáltatások teljesítését. Jellasics főserege ezév október 1-jén Mórra érkezett és Perczel Mór hadtestével december 30-án megütközött. A szabadságharc szempontjából vesztes móri csatában összesen 32 katona esett el, akiket Móron közös sírba temettek el. Tragikus eseménye e korszaknak két csákberényi pap, Szikszai János református lelkész és Manszbarth Antal katolikus plébános kivégzése.

Az 1867-es kiegyezést követő gazdasági fellendülés, a kapitalista viszonyok megjelenésének kézzelfogható bizonyítéka a pénzintézetek létrejötte volt. Móron 1872-ben kettő is alakult, elsőként a Mórvidéki Takarékpénztár, másodikként az Önsegélyező Népbank. 1871-ben kimondták a Móri Ipartársulat megalakulását. 1855-ben a Vértesben mészégető működött és még ebben az évben téglagyár és két szeszgyár kezdett termelni, községi vágóhíd létesült. Új birtokosok jelentek meg, a XIX. sz. második felében kialakult a móri borvidék mai képe. A nagy- és kisbirtokokon egyaránt nagyarányú szőlőtelepítés folyt. A szőlőságazdák érdekeit a hatóság is védte. Megakadályozta, hogy a községbe idegen bort szállítsanak be a kereskedők, és azt később móri bor néven hozzák forgalomba. Mór nagy községben a mezővárosi jogállás a polgári közigazgatás bevezetésével 1870-ben megszűnt. Az I. világháborúig a településen 27 különböző egyesület, egylet, társulat, kör alakult. Jelentős részük a közművelődést szolgálta. Az iskolák után 1885-ben ipartanonc, 1894-ben polgári iskola kezdte meg működését. 1892-1918 között Wekerle Sándor, Mór szülötte három alkalommal is volt magyar miniszterelnök, meghatározó szerepet betöltve az ország fejlődésében.

Az I. világháborúban a legkisebb falvakból is bevonultatták a harcképes férfiakat és közülük sokan többé nem tértek vissza lakóhelyükre. A gazdasági helyzet egyre romlott, a megélhetés pedig nehezebb lett. Móron a 20. század elején néhány nagyobb ipari üzem létesült. A húszas években működött kőszénbánya, községi villanytelep. 2 téglagyár, 2 gőzmalom. 1 cementárugyár, 1 faárugyár, 2 szikvízgyár. A gazdasági válság után mindössze kettő maradt közülük. A legtöbb gondot ekkor az egész mezőgazdasági termelés válságával összefüggésben kialakult borkrízis okozta.

A II. világháború idején a hadi érdekek határozták meg a bányászat, az ipar, a mezőgazdaság termelését, a társadalom irányítását. A 18-50 év közötti férfiaknak kötelezően be kellett vonulniuk és sokan vesztették a hazától távol életüket. A szovjet csapatok 1944. december 24-én éjszakai támadást indítottak a Móri-árok mentén kiépített német állások ellen, majd három hónapra állófront alakult ki. A II. világháború befejeződésével a remélt béke helyett újabb emberpróbáló évek következtek. Az 1945. decemberében megjelent rendelet szerint Németországba telepítették ki azokat a német nemzetiségűeket, akik a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak tagjai voltak. Mórról 1946-1948 között ez a rendelet 417 német családot érintett. A német kitelepítés után sikerült csak véglegesen rendezni a földkérdést is.

Az 1950-es években megindult gazdasági intézkedések nyomán bizonyos társadalmi nyugalom keletkezett, a bánya termelése, majd új bányák nyitása a környéken elégséges munkaalkalmat nyújtottak. Ez a kor viszonyai között gazdasági és kulturális fejlődést eredményezett. Az ipari üzemek mellett a mezőgazdasági szerkezet is átalakult. 1949-ben gépállomás, majd állami gazdaság kezdte meg működését Móron, a falvakban pedig a tsz-ek létrejötte mind több munkalehetőséget teremtett a lakosságnak. A borgazdaságok a mezőgazdasági ágazatban húzóerőt jelentettek. Az iparvidék, amely 8 községet ölelt fel, 5200 munkavállalót foglalkoztatott. Az államosítások után az 1950-es évektől a szén- és bauxitbányászat erőteljes fejlődése biztosította a megélhetést a mezőgazdasági termelés mellett. A kemény diktatúrával szemben azonban 1956-ban a térség több településen is megmozdulásokra került sor. Az 1960-as években új ipari üzemeket telepítettek (Ikarus, Csepeli Fémmű, Budalakk) a környékre, ami a fejlődésnek új irányt adott. Az 1990-es rendszerváltással a régióban is kialakultak az önálló helyi önkormányzatok, a demokratikus politikai működés intézményrendszere és szervezetei.

Forrás: Béni K.- Viszló L.: Egy csepnyi Magyarország

Pillanatfelvétel az ezredfordulón

Akik e tájon élünk...

A móri kistérségi társulás települései: Bakonycsernye, Bakonyküti, Balinka, Bodajk, Csákberény, Csókakő, Fehérvárcsurgó, Isztimér, Kincsesbánya, Magyaralmás, Mór, Nagyveleg, Pusztavám és Sóréd. Közülük legnagyobb lakosságszámú Mór - a régió természetes központja - 15.085 lakossal, míg Bakonykütiban mindössze 108-an laknak. A népsűrűség csaknem 100 fő/km^2.

A 14 település összlakossága 35.357 fő, közöttük majdnem minden negyedik 18 év alatti fiatal, míg a 60 évesnél idősebbek számaránya átlag 17 %. Az előregedés leginkább Bakonyküti és Isztimér településekre jellemző, Kincsesbányán, Móron és Pusztavámon fiatalabb a lakosság összetétele. A kistérségben a természetes szaporodás az ezredvégen negatív képet mutat. A születések száma sajnos sehol nem haladja meg az elhalálozásokét, sőt a régió településeinek felén több a temetés, mint a keresztelő. Ezt a fogyást kiegyenlíti a külső bevándorlás. Mór, Pusztavám, Nagyveleg, Sóréd, Bodajk, Isztimér és Bakonyküti lakosságának mobilitása pozitív egyenlegű és az utóbbi 5 évben csak Csákberényben volt nagyobb az elköltözők száma a betelepülteknél. A kistérségben a lakosság többsége magyar származású. Jelentős létszámú nemzetiségi kisebbség Pusztavám, Isztimér, Bakonyküti és Mór településeken él, akik többségében a német nemzetiséghez tartoznak. Isztiméren és Bakonycsernyén találunk nagyobb számban szlovák nemzetiségűeket, míg a cigányság létszámaránya Móron a legnagyobb. E településeken a nemzetiségek helyi képviseletére választás útján megalakultak és működnek a kisebbségi önkormányzatok.

Ahogyan élünk...

A kistérség összesített lakásállománya 12.708 családi ház és lakás, egy lakóingatlanban átlagban csaknem 3 fő él. Ezek döntő többsége magántulajdonban van és nagyobb részük a XX. század utolsó harmadában épült. A legtöbb települési önkormányzatnak van szolgálati és szociális bérlakása is. Ezek aránya azonban az összes lakáson belül csak 0,5 - 3 % közötti, legmagasabb (5 %) Fehérvárcsurgón. A legutóbbi 5 évben a legtöbb településen nőtt a lakosság építési kedve és a térségben csak Bodajkon csökkent a lakásállomány. Az alapvető infrastruktúra kiépítésben a kistérség nagyot lépett előre az elmúlt tíz évben. A vezetékes vízellátás a településeik nagyobb részén szinte teljeskörűen biztosított, és az évtized legnagyobb közösségi fejlesztésének köszönhetően a lakások csaknem kétharmadában van vezetékes gáz. Nem ennyire rózsás a helyzet a csatornázottság terén, mivel itt településen ez teljes mértékben hiányzik, illetve a csatornahálózat viszonylag alacsony kiépítettségű. A telekommunikációs rendszerek fejlődésében az utóbbi években minőségi ugrás volt tapasztalható, mivel a vezetékes telefonhálózat nagymértékben kiépült, Sóréden például a bekapcsolt lakások aránya 100%. A legtöbb településen a lakossági összefogásnak köszönhetően helyi kábeltelevíziós rendszer is létrejött, Móron a magánkézbe adást követően már a következő évezrednek megfelelő technikai váltást is megvalósította az új üzemeltető.

Amiből élünk...

A kistérség munkaképes korú lakosságának foglalkoztatottsága a hazai átlagnál lényegesen jobb, közülük a keresők aránya a legtöbb településen eléri a 80-90 %-ot. Csak a legkisebb létszámú településeken alacsonyabb ennél a dolgozók számaránya, de Bakonyküti kivételével sehol sem kevesebb 70 %-nál. A munkanélküliség mértéke átlagosan 4 -5 %, de kiemelkedően alacsony Pusztavámon, Bodajkon és Nagyvelegen. A bauxittermelés befejeződésével átmenetileg 10%-ra nőtt a munkanélküliségi szint Kincsesbányán. Munkát a régióban élő emberek elsősorban az iparban és a szolgáltató ágazatokban találnak. Az utolsó évtizedben a mezőgazdaság rovására szinte minden településen nőtt az iparban dolgozók aránya, ami főként a székesfehérvári és móri iparvidék zöldmezős beruházásai munkaerő felvevő igényének volt köszönhető. A kistérségben az évezred végén 242 társas és 1099 egyéni vállalkozás működik. Ennek több, mint fele móri székhelyű. Az elmúlt években az egyéni vállakozások száma a legtöbb településen folyamatosan nőtt, míg a társas vállalkozások száma a évtized elejét követő fejlődés után szinten maradt. A gazdálkodók nagyobb része az iparban tevékenykedik és a mezőgazdasági termelés egyértelműen visszaszorulóban van a térségben, Kincsesbányán és Magyaralmáson például nincs mezőgazdasági vállalkozás, Pusztavámon és Csókakőn 30 %-os a mezőgazdaságban működő gazdálkodók aránya, amely a térségben a legmagasabb. Munka mellett azonban saját szükségleteik kielégítésére sokan foglalkoznak állattartással és kertészkedéssel, illetve szőlőműveléssel. Az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek leépülésével együtt járt a szőlőtermesztés és a bortermelés átmeneti hanyatlása.

Az újonnan létrejött hegyközségeknek és a jógazda szemléletű kistermelőknek köszönhetően azonban a móri borvidék remélhetőleg hamarosan visszanyeri régi hírnevét. Az iparon belül a hagyományos szén- és bauxitbányászat megszűnőben van és mára a járműalkatrészgyártás vette át a vezető szerepet. A kisebb községekben - Csókakő, Magyaralmás, Pusztavám és Kincsesbánya kivételével - a helyi vállalkozások nagyobb része a lakossági igényeket kielégítő kereskedelemben és szolgáltatásban tevékenykedik, míg Móron ez a szektor csak a vállalkozások 14 %-át foglalja magában. A kistérségben az elmúlt évtizedben 6 olyan külföldi - elsősorban német - tőkéből finanszírozott beruházás és fejlesztés valósult meg, amelynek nagyságrendje több százmilliós forintos, illetve milliárdos összegű volt. A tőkebefektetésre azonban kizárólag Móron került sor, így ennek eredményeként a kistérségi községek dolgozóinak zöme eljár dolgozni lakóhelyéről.

Ahol tanulunk...

A kistérségi települések többsége rendelkezik óvodával és általános iskolával. Bakonyküti és Balinka a legkisebbek óvodai ellátását, továbbá Sóréd az alapfokú iskoláztatást a szomszédos településekkel közösen oldja meg. Nagyvelegen csak alsó iskolai tagozatot működtetnek. A kistérség összesen 16 óvodájában 1619 gyermek játszhat, míg az általános iskolák 167 tanulócsoportjában összesen 3651 diák sajátíthatja el az alapvető műveltséget. Középiskola a térségben csak Móron található, a Táncsics Mihály Gimnázium és a Perczel Mór Szakközépiskola összesen 20 tanulócsoportjában 800 fő szerezhet érettségit és a kor követelményeinek egyre inkább megfelelő általános műveltséget és szakismeretet. Móron a Zeneiskola 14 tanulócsoportjában 435 tanuló sajátíthat el magas színvonalú zenei és hangszeres tudást. A térségi feladatokat is ellátó móri Gárdonyi Géza Általános Iskolában jelenleg 86 tanuló felzárkóztatását és nevelését végzik. A kistérség "gyöngyszeme" a bodajki Hang-Szín-Tér Művészeti Iskola, amelynek kisugárzó hatása már a régión túl is érzékelhető. Az iskola bodajki és más településekre kihelyezett tagozatain összesen 1917 diák zenei, művészeti képzését látják el.

Ahol művelődünk és ahogy szórakozunk...

Közösségi kulturális összejövetelekre, rendezvényekre alkalmas művelődési ház, kultúrház vagy faluház és könyvtár Bakonyküti kivételével a kistérség valamennyi településén található. Már az új évezred kihívására válaszul a teleházak létrejötte, amely jelenleg Csákberényben, Isztiméren és Balinkán van. A lakosság szórakozása, kikapcsolódása a technikai fejlődésnek köszönhetően ma már főként az otthonuk falai között vagy a közeli nagyvárosban zajlik. Mozi már csak Móron és Bodajkon van, egyre csökkenő látogatottsággal. A fiatalok igényeinek az ezredvégen leginkább a disco-k felelnek meg, de újra divatja van a hagyományos báloknak is. A településeik önállóvá válásával megerősödött a hagyományőrzés és előtérbe került a település egyedi arculatának megfelelő rendezvények. A falunap és a búcsú a községekben a legnagyobb közösségi rendezvény, de több településen tavasszal majálist és nőnapot, ősszel pedig szüreti felvonulást szervez. Magyaralmáson nemzedékek találkozójával, Kincsesbányán férfinappal és öregek napjával köszöntik az érintetteket. Bornap Móron és Csákberényben van, a móri már az országhatárokat is átlépi hírnevével és a hozzá kapcsolódó nemzetközi zenei kulturális rendezvényekkel. Móron tavaszonként új hagyományt kívánnak teremteni a Szent György-napi vigasságokkal.

Ami gyógyír a bajra...

Alapszintű általános orvosi ellátás Bakonyküti kivételével minden településen működik, a régióban összesen 29 háziorvos látja el helyben a betegeket. A kistérség egyetlen térségi egészségügyi feladatokat is ellátó intézménye a Móri Városi Kórház és Rendelőintézet, ahol fekvő- és járóbeteg szakorvosi ellátást biztosítanak a régió lakosságának. Az intézmény működtetésre fordítható pénz egyre kevésbé elég, ezért néhány éve felvetődött a kórház bezárása is. Ezt az intézménynek szerencsére sikerült elkerülnie, amihez a vállalkozói szféra és a lakosság anyagi támogatása is hozzájárult. Piaci alapon működő orvosi vállalkozások csak egyes szakterületeken /pl. munkaegészségügy, fogászat/ működnek. Mentőállomás csak Móron található. A települések többségén mára kiépültek a szociális ellátás szervezetei is. Pusztavám és Bakonyküti jelenleg nem működtet ilyen intézményeket Gyermekjóléti szolgálat Bakonycsernye kivételével a többi településen van, azonban családsegítő szolgálatot már csak a települések fele, öregek napközi otthonát pedig csak Mór és Bodajk működtet. Hajléktalan szállót Mór városa tart fenn a rászorulóknak.

Amiben helyben szervezkedünk...

A kistérség településein összesen 109 bejegyzett civil szervezet működik, amelyek többsége az 1990-es rendszerváltás után alakult. Többségük a szabadidős tevékenységek, a sport, a kultúra és a hagyományőrzés területén tevékenykedik. A klubok, egyesületek sikereiket elsősorban a tagjaik felkészedésének és vezetőik hozzáértésének köszönhetik. Működésük anyagi bázisát elsősorban saját erőből, támogatóktól és pályázatok útján teremtik meg és nagy mozgató erőt jelentenek a települések közéletében. Közülük az országhatárokon túl is ismert a Móri Művészeti Szabadiskola és a Móri Ifjúsági Fúvószenekar tevékenysége. Külföldi partnerkapcsolattal a kisrégióban csak öt település rendelkezik. Pusztavámnak három, Mórnak, Bodajknak, Csókakőnek és Isztimérnek egy-egy külhoni testvértelepülése van, jellemzően német nyelvterületen. Velük a hivatalos szintű és a lakossági együttműködés a kulturális rendezvényeken túl az egészségügyre, az oktatásra, a sportra és a vallásra is kiterjed.

Akik a példát jelentik...

A móri kistérség neves szülöttei életútjának, munkásságának bemutatására e kiadvány keretei nem elegendők. Számos területen tevékenykedtek ugyanis azok, akik a ma itt élőknek és a jövő nemzedékeknek a példát jelentik.

Mór városa elsősorban Wekerle Sándor első magyar polgári miniszterelnökre, Dr. Zimmermann Ágoston állatorvos-akadémikusra, Radó Antal műfordítóra, Bakonycsernye Hegyi Imre néprajzkutatóra, Isztimér Dr. Angeli Lambert biológusra, Fehérvárcsurgó gróf Károlyi József földbirtokosra, Amerigo Tot szobrászművészre és Dr. Kétly József orvosra, Bodajk Perke Géza festőművészre és a közelmúltban elhunyt Fellegi Imre helytörténészre a legbüszkébb.

Ami a közeljövőben a legfontosabb...

A kistérség önkormányzati vezetői településük következő öt évi fejlődésében a következőkre helyeztek a hangsúlyt:

Szinte mindehol elsőszámú megoldásra váró feladat a csatornahálózatok és a belső vízelvezető rendszerek teljes kiépítése, karbantartása. A településeknek nagyobb részén tervezik a járdák és úthálózatok javítását. Pusztavámon a fejlesztési lehetőségek a szénbányászat még bizonytalan jövőjével is összefüggenek. Mór, Magyaralmás, Bakonyküti, Fehérvárcsurgó, Sóréd és Bakonycsernye az intézményrendszer fejlesztését is tervezi. Csákberényben, Fehérvárcsurgón, Kincsesbányán, Sóréden és Bodajkon az idegenforgalom növelése is kiemelt célok közé tartozik. Sóréd és Csákberény a jövőben új lakótelek kialakításával kívánja bővíteni lakásállományát. Nagyveleg és Magyaralmás teleházat szeretne létrehozni, míg Csókakő korszerűsítene kábel TV hálózatát. Isztimér, Balinka és Nagyveleg kiemelten fontosnak tartja a településrendezést, parkosítást. Mindezek megvalósításához a közösségi akarat már megvan és csak az anyagiak hiányoznak.

A jövő körvonalai

Gazdaság

Mi várható a kistérség gazdaságában 2010-ig? A következő tíz év elé mind a magyar gazdaság egésze, mind Mór és vonzáskörzete alapvetően derűlátó várakozással nézhet. Az elmúlt években már döntően létrejött Fejér megye ezen részén az a modern, exportorientált ipari termelői bázis amire a jövőben is bátran alapozhatunk. Ezek a vállalkozások sikeresek, nyereségesek, termelésük bővülése várható. Sikerük újabb befektetők számára jelent jó példát, vonzerőt. Egyre növekvő számú magyar kis- és középvállalkozás válik majd alkalmassá arra, hogy beszállítója legyen ezeknek a jellemzően külföldi tulajdonú vállalatoknak. Gazdasági szerkezetváltás során régiónkban tovább romlik a bányaipar és néhány mezőgazdasági vállalkozás helyzete, ugyanakkor minden jel arra mutat, hogy jelentős növekedés lesz az építőipari, szolgáltató, kereskedelmi és vendéglátóipari területen. Jelentős "mozgás" várható az egyéni és kisvállalkozásoknál: nagyon sok fog megszűnni, többen új vállalkozást indítanak, néhány esetben tőkekoncentrációval jön létre az új profilú vállalkozás. A reáljövedelmek érezhető növekedése, az infláció további mérséklődése, a kamatszintek erőteljes csökkenése mind a magánfogyasztás - akár már hitelből is finanszírozott - gyors növekedését jelzi előre. A termelés növekedés hatóereje változatlanul az export marad, de egyre fontosabb szerephez jut a belső felhasználás és a beruházások bővülése is. Három-öt éven belüli felvételünk az Európai Unióba újabb lökést ad a magyar gazdaságnak.

Elmer Imre
FMKIK Móri Területi elnöke

Nemzetiség és hagyományőrzés

1994. januárban alakult meg az első 5 német önkormányzat. Számuk 1998-ban 15-re bővült és felóleli a Vértes hegység összes német nemzetiségi falvait, valamint Székesfehérvárt, Adonyt és Mezőfalvát. Az önkormányzatok 1994-ben létrehozták szövetségüket, így a '98-ban csatlakozó önkormányzatokkal egy régió jóhetett létre, melynek központja Mór és egyben az itt lévő regionális iroda fogja össze a települések önkormányzatait. A helyi önkormányzatoknak elsősorban helyi érdekképviselet biztosítása a fő feladat, de nem mellőzhető a kisebbségi kulturális autonómia felé való törekvés sem. Ez azt is jelenti, hogy az oktatás és a kultúra mellett más területeken is együttműködnek a régióval, így például a falusi turizmus elősegítésében. Az egyik legfontosabb feladat az információk gyors és pontos átadása. Ebben még további fejlesztések szükségesek, mert a telefonhálózat biztosítása és működtetése nem elégséges. Az információk birtoklásához nagyon fontos, hogy közösen munkálkodva a saját településünket bekapcsoljuk a hazai és nemzetközi kulturális rendezvénykbe. Egymásnak csoportokat ajánljunk, fellépési lehetőséget biztosítsunk. Ezáltal a település is gyarapszik és az állampolgárok megelhetési gondjai csökkennek. Nagyon jelentős az egyes települések nemzetközi kapcsolata, mely elsősorban a testvérvárosi kapcsolatrendszerben nyilvánul meg. Itt azonban még nem aknáztunk ki minden lehetőséget. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a helyi kulturális értékeket „eladhatóvá„ és hozzáférhetővé tegyük a külföldiek számára. Csoportjaink már nem csak a hazai fesztiválokon ismertek, hanem külföldre is rendszeresen meghívják őket. Művészi területen azonban vannak még lehetőségek. Nagy gondként jelentkezik az anyanyelv teljes körű ismeretének hiánya, illetve a tárgyalóképes nyelvtudás. Éppen ezért átfogó nyelvtanfolyamokat szükséges tartani, melyek fontos részei lehetnek az iskolán kiviili oktatásnak.

Erdei Ferenc
Móri Német Kisebbségi Önkormányzat elnöke

Egészségügyi ellátás

A magyar egészségügy alulfinanszírozottsága már-már közhelynek számit. 1994. évben még a GDP 7,6%-át forditottuk egészségügyi ellátásra, ma kb. 5-6 %-ot. Egyértelmü tehát, hogy az egészségügy teljesitményét, minőségét tovább növelni csak az egészségügyre forditandó összeg növelésével lehetséges. Hiába működnek a legolcsóbban és a leggazdaságosabban a világ más tájain a kis gyógyintézetek (Japán, Dánia, Hollandia), nálunk várhatóan csak a megyei szintű intézmények megségítésére lehet számitani. Mivel az egészségügy finanszirozása az elmúlt 10 év tapasztalatai alapján csak az elosztási arányokban módosulhat, de végösszegében nem, ezért a Móri Városi Kórház-Rendelőintézethez hasonló kis kórházak problémái a jövőben csak szaporodhatnak, ha valamilyen megelőző koncepciót nem vázolunk fel. A jövőben a következő lépések megtétele szükséges: A kórház épületének külső és belső korszerűsítése, az ágyszám csökkentése, az ügyeleti ellátás átszervezése, az önkéntes és rendszeres támogatók létszámának növelése, az egészségügyi privatizációs elképzelések megvalósítása. Fenti elképzelések valóra váltásához elengedhetetlen a helyi és a kistérségi önkormányzatok fokozott támogatása, az emberek megértése, az anyagi erőforrások megteremtése és a kollégák együttműködése. Remeljük a III. évezredben mindez együtt lesz és akkor elmondhatjuk, hogy Mór város és környéke lakosságát egy kicsi, de magas szinvonalon, hatékonyan működő egészségügyi szolgálat fogja ellátni.

Dr. Juhász Tivadar
orvos-igazgató
Móri Városi Kórház-Rendelőintézet

Kultúra

Mi kell a sikerhez? Kelló időben jól megfogalmazott cél, pénz, tenni akarás. Minden adott volt a Hang-Szín-Tér Művészeti Iskola létrejöttekor.

Az iskola 1955-ben önkormányzati intézményként alakult Bodajkon. A kezdeti cél a községben már működő művészeti csoportok működtetése volt. Hamarosan kiderült, hogy óriási az érdeklődés, és nem csak helyben. A folyamatosan bővülő oktatás ellátására jött létre a Művészetért Közalapitvány s lett fenntartója az iskolának. Az alapító bodajki önkormányzat bökezüen biztositotta az induláshoz a feltételeket, a fejlódés alapját. Ma a közalapitvány alapitványi bevételekből, és állami normativ támogatásból biztositja az iskola költségeit.

A mostani tanévben már 16 településen több mint 1800 fiatal tanul a zene-tánc-képzőművészet és színművészeti tanszakokon. A csoportok többsége Székesfehérváron és attól északra működik. A kistérségi működés biztositja a kellő számú érdeklődót, a változatos sokszinű képzést és a jól képzett művésztanárok megelhetését. A szinvonal mérője a csoportok és tanitványok szereplése fesztiválokon és versenyeken, továbbtanulásuk művészképzőkben. Ujabban kialakuló nemzetközi kapcsolataink is jó lehetőséget adnak a fiatalok tudásának összemérésére és közösségteremtő élmények megszerzésére. A hagyományossá váló nyári alkotótáborok pedig a művészeti ágak közötti kapcsolatok kialakitására kiváló alkalmak.

A Hang-Szín-Tér Művészeti Iskola rövid sikeres története is bizonyitja, hogy a non-profit művészet-oktatásban is jelentős erőket lehet mozgósitani, értékvalóságban vergódó világunkban is érdeklódó az ifjúság, és az állam és önkormányzatok szerepe, felelőssége meghatározó a finanszirozásban és az oktatási-, művészeti szinvonal elérésében és megtartásában.

Korompai Péter
Művészetért Közalapitvány Kuratóriumának elnöke

Kommunikáció

Miközben a világ és a magyar nagyvárosok informatikai fejlódése egy vér nélküli forradalomhoz hasonlit, a kistelepülések mintha Csipkerózsika álmukat aludnák, és tudomást sem vesznek az EU, a PHARE és a legújabb sláger, a SAPARD vidékfejlesztési programjainak a kommunikációs technológiák fejlódésére gyakorolható hatásáról. Pedig e programok nagyon is alkalmasak olyan források megszerzésére, mely nagyban segitségére lehet a falvak és kistelepülések informatikai felzárkózásához. Hogy ne hibázzuk el a jövő évezred első lépéseit, a településmarketing egyik kiemelkedően hatékony, és olcsó eszközéről, az Internet alkalmazásáról szólnék.

Az Internet szó hallatán, sokan bonyolult és misztikus szakmai leirásokat várnak, ettól viszont a tapasztalatok szerint a települések vezetése fejvesztve menekül. Az Internet pedig másra nem alkalmas, mint levelezésre, információszerzésre, valamint saját információink megjelentetésére. És ezen három területen verhetetlen. Az elektronikus levelezés hihetetlenül olcsó és hatékony, az információszerzés szintén olcsó és hatékony, az Internteten való megjelenés... nem fogják kitalálni! Olcsó és hatékony!

Mór és kistérsége kommunikációs fejlódésére a jövő technikai kihívásai ugyanolyan hatással lesznek, mint egy nagyváros, vagy egy nagyüzem ez irányu fejlódésére. E témák menedzselésében igen nagy szerepet képesek felvállalni a teleházak, melyből Fejér megyében is egyre több működik, és próbálja alakitani a települések informatikai életét (is). Megoldásnak kinálkozik a teleházak által kezdeményezett informatikai társulások életre hivása, melynek keretén belül - az intelligens városokhoz hasonlóan - intelligens régiók jónnek létre. A társulások szakmai koordinációja jelentósen felgyorsithatja a települések informatikai téren való felzárkózását.

Tudni kell, hogy az Európai Út sincs arannyal kikövezve, és a felzárkózás elósegitése mindenki felelóssége.

Suhajda László
teleház vezető
www.goldinfo.hu
E-mail: info@goldinfo.hu

EZERSZÓ
MÓR ÉS KISTÉRSÉGE AZ EZREDFORDULÓN
Mór és környéke közéleti és információs kiadványa
Nyt. szám: 17.064/1998
Felelős kiadó: Ezerszó Bt. Szarka Attila ügyvezető
Mindennemű utánközlés csak a kiadó engedélyével lehetséges!

A különszámot szerkesztette:
Buza Edit és Buza Ernő
1999.
Grafikus tervezés és nyomdai előkészítés:
Ezerszó Bt.
Szarka Attila és Forhétz Csaba
Cím: 8061 Mór, Deák u. 20. Pf.:85.
Fax: 22/407-310 Telefon: 06/20/9358-400
Internet: Honlap: www.ezerszo.hu E-mail:ezerszo@elender.hu